

ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

УДК 378.147.157

О. Г. Набока, В. В. Глазова

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розкрито досвід управління процесом запровадження дистанційного навчання в Донбаському державному педагогічному університеті як системну роботу з розроблення нормативно-правової бази запровадження дистанційного навчання; побудови ефективної організаційної структури та відповідної служби підтримки; підготовку персоналу шляхом навчання та підвищення кваліфікації з питань освоєння технологій дистанційного навчання; створення технічної інфраструктури та навчального контенту; забезпечення постійної системи контролю та зворотного зв'язку.

Ключові слова: вищий навчальний заклад; дистанційне навчання; навчальний контент; організаційна структура; персонал.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій призводить до суттєвих змін у суспільстві. Це ставить нові завдання і перед системою освіти, яка повинна встигати за цими змінами. У зв'язку з цим очевидна необхідність реформування традиційних моделей освіти, спрямованих на засвоєння і передачу інформації, у бік їх більшої сприйнятливості до інновацій. Цьому сприяє розвиток нових форм освіти, які використовують досягнення інформаційних технологій. Розвивається і поширюється дистанційна форма отримання освіти, яка є актуальним і перспективним напрямом, що відповідає сучасному розвитку ринка освітніх послуг.

На сьогодні існує достатня кількість прикладів успішного впровадження систем дистанційного навчання (Дистанційне навчання, 2013; Любчак В., Купенко О., Лаврик Т., 2009, с. 5), реалізація яких стала можливою за умов поєднання потенціалу, можливостей і правильного розуміння ролі і місця дистанційного навчання в традиційному освітньому процесі. Не на останньому місці тут знаходиться попереднє планування і управління впровадженням та усвідомлення необхідності цієї прогресивної форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що сучасні науковці приділяють значну увагу проблемі впровадження дистанційних технологій у навчальний процес. Теоретичні основи організації дистанційного навчання досліджували О. Андреев, В. Биков, Д. Іванченко, В. Кухаренко, Є. Полат, А. Хуторський та ін. Проблеми, пов'язані з викори-

станням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій в освітньому процесі вивчали Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Кухаренко, Ю. Триус та ін. Напрями модернізації системи освіти й впровадження нових технологій навчання й виховання розкрито в роботах А. Глузмана, В. Кременя, В. Курила, С. Ніколаєнка, В. Лазарева, О. По-метун; питання управління якістю дистанційного навчання розглянуто Є. Владимирською та ін. З дисертаційних досліджень останніх років, що присвячені проблемі дистанційного навчання слід зазначити праці Т. Койчевої, О. Кравченко, Т. Лаврик, Н. Муліної, П. Стефаненко, П. Федорука та ін.

Метою статті є розкриття досвіду управління процесом запровадження дистанційного навчання в Донбаському державному педагогічному університеті як системної роботи з розроблення нормативно-правової бази запровадження дистанційного навчання; побудови ефективної організаційної структури та відповідної служби підтримки; підготовку персоналу шляхом навчання та підвищення кваліфікації з питань освоєння технологій дистанційного навчання; створення технічної інфраструктури та навчального контенту; забезпечення постійної системи контролю та зворотного зв'язку.

Особливості організації управління процесом впровадження дистанційного навчання у Донбаському державному педагогічному університеті. Для координації роботи з формування і реалізації державної політики щодо розвитку системи дистанційного навчання Міністерством освіти і науки України було затверджено Поло-

ження про дистанційне навчання (Положення про дистанційне навчання, 2013). Для успішного розвитку дистанційного навчання необхідний аналіз шляхів і способів його реалізації у межах окремо взятого навчального закладу. Процесу ефективного використання в освітньому процесі Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (ДДПУ) дистанційних форм і методів навчання передувало розроблення механізмів управління цим процесом на рівні навчального закладу. Мета створення системи дистанційного навчання в університеті, перш за все визначалась зовнішніми конкурентними умовами функціонування освітнього середовища, та конкретизована у такий спосіб: індивідуалізація навчання, персоналізація освітнього процесу, інтенсифікація та зміна характеру викладацького ресурсу, збільшення кількості студентів шляхом залучення через впровадження нової форми навчання та введення нової категорії в навчальні послуги університету, здешевлення компонентів освітнього процесу, мобілізація адміністративного ресурсу.

На етапі стратегічного планування у ДДПУ розроблено алгоритм впровадження і розвитку дистанційного навчання, який можна деталізувати у такі етапи:

- розробку плану впровадження і розвитку дистанційного навчання у вищому навчальному закладі;
- проведення аналізу стану навчального закладу на предмет виявлення можливостей впровадження дистанційного навчання;
- за результатами аналізу складання плану заходів з впровадження дистанційного навчання, який дасть уявлення про структуру наявних елементів та інструментів механізму дистанційного навчання;
- класифікація елементів, їх якісна і кількісна оцінка;
- класифікація інструментів, їх якісна і кількісна оцінка;
- виявлення відсутніх елементів та інструментів для впровадження дистанційного навчання, пошук шляхів усунення проблеми;
- реалізація плану впровадження дистанційного навчання.

На початковому етапі у ДДПУ відбувалося розроблення та затвердження регламентуючих документів, які стали нормативно-правовим підґрунтям впровадження дистанційного навчання у навчальному закладі. Положення про дистанційне навчання ДДПУ визначило основні засади організації та запровадження дистанційного навчання, виявило особливості організації навчального процесу за дистанційною формою навчання, регламентувало науково-методичне, психолого-педагогічне, системотехнічне забезпечення цього процесу, окреслило коло учасників цього процесу, їхні права та обов'язки.

Наступним важливим кроком в управлінні процесом впровадження дистанційного навчання у ДДПУ стало створення відповідної організаційної структури, яка б дозволила здобувачам реалізовувати усі можливості цієї форми навчання – вибирати форму, місце, швидкість і час навчання. З цієї метою було створено Центр дистанційного навчання, до штату якого увійшли спеціалісти, відповідальні за технічну складову дистанційного навчання, за навчальну базу і методичну підтримку. Основними завданнями Центру дистанційного навчання стали:

- координація діяльності підрозділів у створенні та впровадженні дистанційних технологій навчання;
- визначення системного, прикладного і технічного забезпечення, на яких буде базуватися розробка та впровадження дистанційного навчання в університеті;
- забезпечення представництва університету в мережі Інтернет засобами веб-сайту ДДПУ;
- участь у розробці викладачами кафедр дидактичного та методичного забезпечення електронних навчально-методичних матеріалів, створених за технологіями дистанційного навчання і визначеними в університеті базовими спеціальностями;
- здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням технологій дистанційного навчання;
- проведення консультацій для викладачів-тьюторів із проблем впровадження дистанційного навчання в ДДПУ;
- апробація та впровадження технологій дистанційного навчання в навчально-виховний процес;
- забезпечення співпраці у сфері дистанційного навчання з іншими організаціями;
- участь у міжнародному співробітництві у сфері дистанційного навчання.

Центр дистанційного навчання вирішує питання планування, організації і ведення навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням дистанційних технологій навчання, координує діяльність факультетів і кафедр у цьому напрямку. При впровадженні дистанційного навчання опрацьовується план розробки дистанційних курсів і програм у межах загального навчального процесу університету. Структурні підрозділи університету погоджують впровадження дистанційного навчання зі своїми загальними цілями, планами і щоденною діяльністю.

Важливим етапом управління процесом впровадження дистанційного навчання в ДДПУ стала робота з персоналом – викладачами університету, відповідальними за організацію дистанційного навчання на кафедрах університету. Керівництвом університету запроваджено декілька підходів до підготовки необхідних фахівців – як через систему підвищення кваліфікації у провідних вітчизняних

навчальних закладах, так і використовуючи ресурси Центру дистанційного навчання ДДПУ. Розроблена довгострокова програма підтримки викладачів-інструкторів дистанційного навчання, яка містить такі етапи:

- обов'язковий курс підвищення кваліфікації потенційних викладачів, авторів і дизайнерів дистанційних курсів;
- програма індивідуальної підтримки викладачів інструкторами з досвідом розробки та викладання дистанційних курсів для регулярної допомоги та консультації в робочому порядку;
- розробка стандартів якості дистанційних курсів;
- побудова засобів підтримки викладацького складу, як авторів курсів, так і викладачів, інструкторів, тьюторів. Особливого значення для ефективності процесу впровадження дистанційного навчання має підготовка викладачів-тьюторів, які організують ефективне вивчення курсу, проводять семінари та консультують студентів, перевіряють і коментують письмові завдання, допомагають отримати максимальну віддачу від навчання; стежать за ходом навчання; забезпечують зворотний зв'язок з виконаних завдань; проводять групові консультації; підтримують зацікавленість у навчанні впродовж всього курсу; надають можливість зв'язуватися з Центром дистанційного за допомогою телефону, пошти, електронної пошти та конференцій.

Створення технічної та технологічної інфраструктури стало важливими аспектами управління процесом запровадження дистанційного навчання в ДДПУ.

Технічна інфраструктура забезпечила доставку навчального матеріалу студентам, організацію зворотного зв'язку та сертифікації, спілкування викладача та студентів. У ДДПУ технічна інфраструктура представлена сукупністю таких складових:

- апаратне забезпечення – комп'ютерна мережа, в якій кожен персональний комп'ютер, підключений через мережу серверів;
- програмне забезпечення, яке складається з набору стандартних офісних програмних продуктів для підтримки курсів і редагування графіки, відео-та аудіо файлів, зокрема, нами використано вільно поширювану з відкритим кодом систему дистанційного навчання Moodle, яка після доопрацювання і адаптації до особливостей організації освітнього процесу в університеті стала інструментом дистанційного навчання;
- швидкісний Інтернет;
- мультимедійна лабораторія, обладнана мультимедійним проектором, екраном, комп'ютерами, відеокамерою, мікрофонами, мультимедійним сканером.

Технологія впровадження дистанційного навчання у ДДПУ спиралася на традиційну для нашого на-

вчального закладу схему навчання, що дозволило доповнити поширені форми організацію освітнього процесу (лекції, практичні та лабораторні заняття та ін.) елементами дистанційного навчання.

Велике значення мало визначення і створення структури навчального контенту, який містить: навчально-методичний комплекс дисципліни, лекційний курс з розгорнутим тематичним планом, попередніми тематичними оглядом зв'язку з вивченими раніше темами і дисциплінами; глосарій; методичні рекомендації щодо виконання завдань; пробний і контрольні тести; посилання на навчальні матеріали в мережі Інтернет та в електронних бібліотеках; електронні варіанти навчально-методичних посібників; терміни та розклад проходження дистанційного курсу. Навчально-методичний комплекс з кожної дисципліни повинен включати: навчально-методичні посібники, контрольні роботи, конспекти лекцій, лабораторні роботи; індивідуальні та самостійні завдання; блок тестів; відео- та аудіоматеріали з дисципліни.

Предметом впровадження на початку роботи є окремо взяті навчальні курси, потім спланований поступовий перехід до декількох навчальних курсів, які взаємопов'язані в освітній траєкторії та системі дистанційного навчання в цілому. У процесі розгортання системи дистанційного навчання налагоджується технологічний ланцюжок навчання, починаючи з підтримки окремого дистанційного курсу і закінчуючи зв'язком з усіма компонентами, що пов'язані з процесом навчання.

Найважливішим завданням при організації дистанційного навчання є побудова системи ефективного зворотного зв'язку і контролем самостійної роботи студентів. Студенти повинні постійно відчувати увагу з боку викладача, тому необхідно оперативно перевіряти надіслані на сайт індивідуальні завдання та контрольні роботи, звіти про виконання лабораторних робіт, своєчасно їх оцінювати, щоб студенти могли бачити бали в електронному журналі успішності і критично оцінювати рівень своєї підготовки.

Важливу роль у забезпеченні ефективної роботи системи дистанційного навчання відіграє служба підтримки, яка забезпечує навчально-методичну та технологічну підтримку здобувачів, здійснює розробку критеріїв і стандартів якості навчальних продуктів, що створюються в університеті, організовує їх обов'язкову експертизу, організовує підготовку розробників та інструкторів курсів дистанційного навчання з одночасним накопиченням кількості дистанційних курсів, вивчає та аналізує змін співвідношення робочого навантаження викладачів між розробкою і викладанням курсів. Як вже зазначалося, у нашому університеті роль такої служби підтримки виконує Центр дистанційного навчання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, сьогодні дистанційне навчання переживає період стрімкого розвитку. Все більша кількість навчальних закладів впроваджують в освітній процес технології дистанційного навчання. У той же час багато структур, що відповідають за організацію дистанційного навчання, зареєструвавши користувачів і розмістивши навчальні матеріали в системі дистанційного навчання, вважають своє завдання виконаним. Ефективність такого процесу вкрай невелика і призводить до появи у багатьох відчуття, що дистанційне навчання – це не серйозно, і воно не може дати позитивного результату. В результаті, здобувачі, зіткнувшись з технічними проблемами, не можуть засвоювати матеріал навчальних дисциплін і залишають навчання, що підриває довіру до дистанційних технологій в цілому. Викладацький склад у більшості випадків висловлює готовність до використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, оскільки пов'язує це з перспективами кар'єрного росту, бажанням засвоїти нову техніку і програмне забезпечення,

можливістю систематизувати навчальний матеріал в електронному вигляді і зробити його більш наочним. Але серед викладачів є і чимало консервативно налаштованих фахівців, які хотіли б продовжити викладати свій предмет звичними методами. Такий консерватизм викладацького складу відноситься до числа організаційних проблем і може призвести до негативних наслідків впровадження системи дистанційного навчання у навчальному закладі.

Відтак, процес запровадження дистанційного навчання в університеті повинен бути організованим, керованим та забезпечувати системну роботу щодо розроблення нормативно-правової бази запровадження дистанційного навчання; побудови ефективної організаційної структури та відповідної служби підтримки; підготовку персоналу шляхом навчання та підвищення кваліфікації з питань освоєння технологій дистанційного навчання; створення технічної інфраструктури та навчального контенту; забезпечення постійної системи контролю та зворотного зв'язку.

Література

1. *Дистанційне навчання* (досвід впровадження педагогічного експерименту у Полтавському університеті економіки і торгівлі). – Полтава. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/book_el.pdf.
2. *Дистанційне навчання: досвід впровадження в українському університеті* / монографія / В. Любчак, О. Купенко, Т. Лаврик [та ін.]. – Суми : СумДУ, 2009. – 160 с.
3. *Про затвердження Положення про дистанційне навчання* / Наказ МОН України від 25.04.2013. – № 466. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

References

1. *Distance learning* (experience in implementing pedagogical experiment in Poltava University of Economics and Trade) (2013). Poltava. Retrieved from: http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/book_el.pdf (in Ukrainian).
2. *Lyubchak, V., Kupenko, O., Lavryk, T.* [et al.]. (2009). Distance Learning: experience of implementing in Ukrainian university / monograph. Sumy: SumSU, 160 (in Ukrainian).
3. *On approval of the Statute of the Ministry of Education of Ukraine on distance learning* (2013). Decree, Regulation of 25.04.2013, № 466. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (in Ukrainian).

Набока О. Г., Глазова В. В. УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ВНЕДРЕНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Раскрыт опыт управления процессом внедрения дистанционного обучения в Донбасском государственном педагогическом университете как системную работу по разработке нормативно-правовой базы внедрения дистанционного обучения; построения эффективной организационной структуры и соответствующей службы поддержки; подготовку персонала путем обучения и повышения квалификации по проблемам освоения технологий дистанционного обучения; создания технической инфраструктуры и учебного контента; обеспечения постоянной системы контроля и обратной связи.

Ключевые слова: высшее учебное заведение; дистанционное обучение; организационная структура; персонал; учебный контент.

Naboka O., Glazova V. MANAGEMENT OF THE PROCESS OF THE IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

In the article there is uncovered the experience of management of the process of the implementation of distance learning at Donbas State Pedagogical University (DSPU).

At the stage of the drafting working out of the regulatory documents there has been developed the Statute concerning distance education at DSPU, which has defined the basic principles of the organization and

implementation of distance learning, has regulated the scientific and methodological, psychological, pedagogical, educational, system technical support of this process, has outlined the range of the participants of the process, their rights and responsibilities.

The basis of the organizational structure and the appropriate support has become the established Distance Learning Center, the staff of which includes the experts responsible for the technical component of distance learning, for the training and methodological support base. The Distance Learning Center is responsible to solve the issues of planning, organization and introduction of teaching and learning activities of the students using distance learning technologies, coordination of the activity of the faculties and departments in this area.

Training of the staff through training and extension on the questions concerning mastering the distance learning technologies is organized by means of training in the leading national educational institutions and using the resources of the Distance Learning Center of DSPU.

Technical infrastructure is represented by the set of the following elements: hardware, software, broadband Internet, multimedia labs.

The learning content is structured by the components: lectures with the expanded thematic plan; glossary; guidelines for assignments; entry tests and control tests; links to educational materials on the Internet and electronic libraries; electronic versions of teaching aids; terms and schedule of passing the distance course.

The system of the effective feedback and control allows responding quickly to the identified deficiencies in the organization of distance education in DSPU.

Keywords: a higher educational institution; an educational content; organizational structure; remote training; the personnel.

Рецензенти

Омельченко С. О. – д. пед. н., проф.,
Нечволод М. К. – д. фіз.-мат. наук, проф.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2015

Прийнято до друку 26.03.2015

УДК 378.03(045)

А. В. Осіпцов

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНО- ЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Надається аналіз позицій науковців з означеного феномену «загальнолюдські цінності», їх типологія та класифікація; акцентується увага на формуванні загальнолюдських цінностей у студентів вищих навчальних закладів. Викладена модель класифікації цінностей, та її взаємозв'язок з соціальними детермінантами розвитку у формі потреб суспільства яка дозволяє дійти висновку, що феномен цінностей людського буття є важливою частиною цілісного прояву феномену культури, яка розглядається як комплекс матеріальних, виробничих, політичних, морально-етичних, правових, духовно-естетичних досягнень особистості.

Ключові слова: гармонійний розвиток; загальнолюдські цінності; психолого-педагогічні фактори; самореалізація; соціалізація; соціальна цінність.

Вступ. У міжнародному і національному просторі якість освіти є інтегративною категорією, що за своєю сутністю віддзеркалює різні аспекти соціального розвитку сучасної України: історичні, філософські, політичні, педагогічні, духовно-естетичні, морально-етичні, правові, демографічні, економічні й інші. Саме ця соціально-культурологічна ситуація, аксіологічні проблеми національної системи освіти актуалізують необхідність системного вивчення науково-методологічної бази означеної проблеми та концептуальної розробки виховання загально-

людських цінностей особистості, на засадах яких у всіх її ланках формується гармонійно розвинена особистість сучасної молоді.

Вищезазначена проблема нашого наукового дослідження є складовою комплексної програми «Духовний та пізнавальний розвиток особистості», що розробляється в межах наукової діяльності Маріупольського державного університету, та програми науково-дослідної роботи Інституту духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля «Духовність особистості: методологія, теорія і прак-